

KLASIFIKAČNÍ SCHÉMA CULTES 2021 (V 1.3)

Kulturní ekosystémové služby / Nemateriální přínosy přírody lidem

Kulturní ekosystémové služby (ES) nebo také Nemateriální přínosy přírody lidem jsou přínosy, které lidé získávají při využívání krajiny, ekosystémů, organismů a entit (např. jezer, kopců, stromů, balvanů) např. pro estetické prožitky, duchovní obohacení, rozvoj poznávacích schopností a získávání znalostí nebo rekreaci. Jsou typické tím, že přímo či nepřímo ovlivňují subjektivní či psychologické aspekty kvality života. Často vznikají interakcí mezi přírodním prostředím a kulturními nebo rekreačními aktivitami člověka (jsou tzv. spoluutvářeny člověkem).

KULTURNÍ ES ¹	POPIS A PŘÍKLADY	NEMATERIÁLNÍ PŘÍNOSY PŘÍRODY LIDEM ²
	Využití krajiny, ekosystémů, organismů a přírodních entit (např. jezer, kopců, stromů, balvanů):	
 REKREACE (Recreation)	<ul style="list-style-type: none"> pro potěšení a rekreaci skrze aktivní prožitky nebo pasivní pozorování. PŘÍKLADY: turistika; cyklistika; běžkování; venčení psa; rybaření; koupání; tábory; kempování	FYZICKÉ A DUŠEVNÍ ZÁŽITKY Krajina, přírodní stanoviště nebo organismy poskytují příležitosti k fyzicky a psychicky prospěšným činnostem, léčení, relaxaci, rekreaci, trávení volného času, turistice a estetickým prožitkům založeným na úzkém kontaktu s přírodou (např. pěší turistika, rekreační lov a rybolov, pozorování ptáků, zahradičení).
 DUŠEVNÍ A FYZICKÉ ZDRAVÍ (Mental and physical health)	<ul style="list-style-type: none"> pro podporu tělesného a duševního zdraví, regeneraci a zotavení. PŘÍKLADY: relaxace; vyčištění hlavy; klid; načerpání energie; speleoterapie; chládek; čistý vzduch; radost nebo dobrý pocit z pobytu v přírodě	
 ESTETIKA (Aesthetics)	<ul style="list-style-type: none"> pro jejich estetickou hodnotu a estetické prožitky. PŘÍKLADY: obdivování krás přírody (kochání se); pěkné výhledy na krajinu z rozhledny; fotografování; monumentálnost skal, jeskyní a propastí; romantika konkrétních míst	
	Využití krajiny, ekosystémů, organismů a přírodních entit (např. jezer, kopců, stromů, balvanů):	
 VZDĚLÁVÁNÍ (Education)	<ul style="list-style-type: none"> jako předmět výuky nebo jako prostředí pro trénink dovedností a rozvoj poznávacích schopností. PŘÍKLADY: poznávání místních organismů na naučné stezce; školní exkurze a jiné vzdělávací akce; skautské výpravy; prohlídky jeskyní	UČENÍ A INSPIRACE Krajina, přírodní stanoviště nebo organismy poskytují příležitosti pro rozvoj schopností, které lidem umožňují prospívat prostřednictvím vzdělávání, získávání znalostí a rozvoje dovedností pro blahobyt, informací a inspirace pro umění a design technologií (např. biomimikry).
 NAUKY A VĚDĚNÍ (Knowledge systems)	<ul style="list-style-type: none"> pro vědecký výzkum nebo pěstování tradičních či domorodých znalostí. PŘÍKLADY: botanický výzkum; archeologický výzkum; speleologie, bylinářství; znalost místní přírody	
 INSPIRACE (Inspiration)	<ul style="list-style-type: none"> jako inspirace pro uměleckou a další tvůrčí činnost. Využití přírodních motivů nebo artefaktů v umění, folklóru apod. PŘÍKLADY: hobby fotografie přírody nebo krajiny, malba inspirovaná přírodou, technologie inspirované přírodou	
 ZÁBAVA (Entertainment)	Sledování přírody a krajiny prostřednictvím médií, jako jsou fotografie, filmy, literatura. PŘÍKLADY: dokumentární filmy o přírodě; filmové klipy, místa natáčení pohádek; prohlížení fotografií krajiny	
	Krajina, ekosystémy, organismy a přírodní entity (např. jezera, kopce, stromy, balvany) jako základ pro:	
 IDENTITA (Identity)	<ul style="list-style-type: none"> vytváření a vyjadřování identity (osobní, skupinové, kulturní). PŘÍKLADY: vzpomínky na důležité věci ze života vázané k místu; vzpomínky na dětství; rodný kraj, kde má člověk své kořeny; "jsme místní, žijeme tu celý život"	PODPORA IDENTIT Krajina, přírodní stanoviště nebo organismy, které jsou základem pro náboženské či duchovní zkušenosti a zkušenosti sociální soudržnosti: • Poskytování příležitostí k rozvoji smyslu pro místo, pocitu sounáležitosti, zakoreněnosti nebo propojenosti, spojených s různými entitami živého světa (např. kulturní, posvátné a tradiční krajiny, zvuky, vůně
 SYMBOL (Symbol)	<ul style="list-style-type: none"> místní a jiné symboly. PŘÍKLADY: meandry Moravy jako symbol Litovelského Pomoraví; čáp černý jako symbol Národního parku Podyjí	
 SOCIÁLNÍ SOUDRŽNOST (Social cohesion)	<ul style="list-style-type: none"> budování a udržování mezilidských vztahů. PŘÍKLADY: trávení času s ostatními lidmi v přírodě (např. rodinné výlety, tábory, piknik); skupinové oslavy a rituály v přírodě (např. svatba, stavění májky)	

¹ Dle Slovák a kol. (v recenzním řízení)

² Dle Díaz a kol. 2018

 SMYSL PRO MÍSTO (Sense of place)	<ul style="list-style-type: none"> • místa, která podporují pocit autentického „patření sem“. Místa, kde „se cítím doma“. Silná vazba na konkrétní místo, např. prodchnuté osobními vzpomínkami. PŘÍKLADY: opakovaně navštěvovaná, oblíbená místa; místa, která intimně znám - „moje místa“; místa, která „mám rád“; vzpomínky na dětství	a památky spojené s dětskými zážitky, ikonická zvířata, stromy nebo květiny); • Základ pro příběhy, rituály a oslavy; • Zdroj uspokojení plynoucí z prostého vědomí toho, že určitá krajina, ekosystém nebo organismus existuje.
 DUCHOVNÍ HODNOTA (Spirituality)	<ul style="list-style-type: none"> • posvátné, náboženské nebo jiné formy duchovních hodnot a prožitků. PŘÍKLADY: svatá a poutní místa; meditace v přírodě; mystické zážitky; posvátné rostliny a živočichové a jejich části	
 DĚDICTVÍ (Heritage)	Stopy v krajině po dřívějších vazbách mezi člověkem a přírodou, kulturní dědictví např. uchované ve vodních stavbách, zúrodněných půdách nebo zaniklých sídlech v krajině. Tradiční způsoby využívání přírody. PŘÍKLADY: hrady a jejich zříceniny jako krajinné prvky; pastevevství; archeologické lokality; staré hospodářské stavby jako součást krajiny	
 EXISTENČNÍ HODNOTA (Existence)	Zdroj uspokojení či radosti plynoucí z prostého vědomí toho, že určitá krajina, ekosystém nebo organismus existuje. PŘÍKLADY: upevnění morálních postojů díky ochraně určitých druhů nebo oblastí; ocenění existence konkrétních míst v krajině; „unikátnost zdejší přírody“	
 HODNOTA ODKAZU (Bequest)	Kapacita krajiny, ekosystémů a druhů zachovávat otevřené možnosti, které mohou podporovat dobrou kvalitu života. Zachování krajinných prvků, ekosystémů, organismů a entit pro potřeby a zkušenosti budoucích generací. PŘÍKLADY: péče o studánky a jiné krajinné prvky; ochrana přírody pro další generace; možné nové léky nebo materiály	

ZACHOVÁNÍ BUDOUCÍCH MOŽNOSTÍ
Kapacita ekosystémů, přírodních stanovišť, druhů a genotypů zachovávat otevřené možnosti pro podporu dobré kvality života.

Tabulka kategorií kulturních ES byla vytvořena v rámci projektu TAČR ÉTA „CultES“ (Hodnocení a mapování kulturních ekosystémových služeb v krajině) na základě srovnávací analýzy následujících zavedených mezinárodních klasifikačních rámců ekosystémových služeb:

- Millennium Ecosystem Assessment ³ – MA (2005),
- The Economics of Ecosystems and Biodiversity ⁴ – TEEB (2010),
- Common International Classification of Ecosystem Services ⁵ – CICES (2013, 2017),
- Nature’s Contributions to People ⁶ – NCP (2018).

KULTURNÍ ES – NOVÉ KATEGORIE	POPIS A PŘÍKLADY
 EKOFILIE (Ecophilia)	Příležitosti k naplnění lidské potřeby kontaktu s přírodou, živými organismy a jinými přírodními entitami (např. skály, jezera). (Nevztahuje se na kulturní celky nebo krajinu) PŘÍKLADY: potřeba pobytu v přírodě; celostní vnímání přírody; propojení s přírodou; „mám rád přírodu a lesy“
 NEPŘÍTOMNOST LIDÍ (Non-presence of humans)	Místa umožňující únik z přítomnosti lidí. PŘÍKLADY: málo navštěvovaná místa; pocit odlehlosti; opuštěná místa
 GENIUS LOCI (Genius loci)	Místa se specifickou atmosférou nebo s nezaměnitelným charakterem. PŘÍKLADY: atmosférická, magická místa; pocit tajemna; zvláštní energie místa
 PŘÍLEŽITOSTI K OBJEVOVÁNÍ (Discovery opportunities)	Příležitosti k objevování nových míst, ale také k hledání pokladů nebo vzácných artefaktů. PŘÍKLADY: poznávání nových míst; hledání pokladů; geocaching; dobrodružství; „zvědavost - prozkoumávání“

³ Millennium Ecosystem Assessment (2005). Ecosystems and human well-being: synthesis (PDF). Washington, DC: Island Press.
<https://www.millenniumassessment.org/documents/document.356.aspx.pdf>

⁴ <http://www.teebweb.org/resources/ecosystem-services/>

⁵ Haines-Young R, Potschin MB (2018) Common International Classification of Ecosystem Services (CICES) V5.1 and Guidance on the Application of the Revised Structure. www.cices.eu

⁶ Díaz, S., Pascual, U., Stenseke, M., ... Lindley, S., Shirayama, Y. (2018) Assessing nature's contributions to people. Science, 359(6373), 270-272.
<https://www.science.org/doi/10.1126/science.aap8826>